

'Crūnīe =nu, Pɔlv gba la

EFESLKUΣ

ye

---

1 ¹'Mɔ Pɔlvu nɪ, -cc 'crūnīe -gbo 'cru. Nyisva, nc- -ha 'le 'mv du 'mv,
'ke =bo -he -Yusu 'Klisu a titiepony. 'A mv Nyisva a nahuin, -v nɪ 'le
Efesidic 'mv, -v kuo -Yusu 'Klisu =wlv ye, -v kɔ =nc 'heen, -v -mve, 'a mv
'nɪ -wɔn 'cru. ²-A nɪ Bu Nyisva, kɔ -a nɪ Kukonyo -Yusu 'Klisu 'heen, bv nu
'a mv =hapude 'mv, kɔ, bv -nyi -we 'a mv kegboweeṇle.

Nyisva nu -a mv 'mv =hapude 'dɔ

3-Ba baa Nyisva, -ɔ mɔ -a nɪ Kukonyo -Yusu 'Klisu a Bu. O nu -a mv 'mv
=hapu-tɔpli a gblegblei, 'ke 'le yakɔ 'mv, -i mɔ =hapu-tɔpli =nu, nyɔ 'nɪnɪ 'ye, 'ɔ
-nyi -a mv, -ε nue, -a kɔ -Yusu 'Klisu 'heen, -a -mve nɪ. ⁴Ti =nu kɔ 'yri Nyisva
'de la 'klɔ a nue, 'ke ɔ -ha la 'le -a mv du 'mv, -ε nue, -a kɔ -Yusu 'Klisu 'heen,
-a -mve nɪ, -ε die nu, -a 'mv 'a nahuin 'mv 'ya, kɔ, 'ke 'o =no ye, de 'klan -de
'nɪ -han 'le -a mv 'mv nɪ. -Te ɔ nve -a mv 'mv, ⁵ne- kɔ -ti, 'ɛ nɪ ye 'mv, 'ɔ -yri,
'ke bɔ nuu -a mv 'a 'yuo 'mv, de =nu, -Yusu 'Klisu nu a -ti. O -hvɛ nɪ, -ε nue, εε
=nc ke 'nɪ klu. ⁶O nue nɪ, -ε die nu, -a 'muo baa, =hapude =nu, ɔ nu -a mv 'mv,
'ke 'le -gbvgbekɔ 'kwli 'mv a -ti. -Hapude a -gbe, 'a -ti 'bva 'yi. O nye -a mv 'nɪ
-nyi, 'ke 'le -gbvgbekɔ 'kwli 'mv, -ε nue, -a kɔ 'a 'Mvnveyu 'heen, -a -mve nɪ.

7'A 'Yu a -gbe, nc- kɔ dablo ɔ nu, 'ɔ =gbla -a mv, ε =hen 'nyre, ɔ -hri -a nɪ
de 'kuku a -ti -wɔn. O nue nɪ, -ε nue, -a kɔ 'a 'Yu a -gbe 'heen, -a -mve nɪ.
Nε- kɔ 'kwli 'mv, ɔ naa 'le, 'ɔ tve -a mv, -ε mɔ, =hapude, ɔ nu -a mv 'mv, 'ke
'le -gbvgbekɔ 'kwli 'mv, 'a -ti 'bva 'yi. ⁸Pli, 'ke 'le 'a =wlv a 'yileninɔ 'kwli
'mv, 'ɔ -nyi -a mv =tɔ, 'ke -ba yrii de =nu 'mv le, cc -hva bɔ nu la. ⁹⁻¹⁰De a
-gbe, cc -hva bɔ nu la, ε -hli la nɪ. Kee, -huhlide a -gbe, cc -hva bɔ nu la
si la, ɔ tve 'klee 'a nahuin nɪ. Kve la 'le gbo, ɔ -yri nɪ, 'ke bɔ naa 'le -Yusu
'Klisu 'mv, -ε die nu, ti =nu, Nyisva po 'le, ti a -gbe 'yri, -tɔpli 'bii =nu, -i nɪ
'le yakɔ 'mv kɔ -tvu ke, ɔ 'mui le 'kukue, -Yusu 'Klisu 'mui 'o 'lu ye nɪ.

¹¹ Tɔpli 'bii, -te Nyisvaa 'a -huhva nu, ke'e ni, oo 'a nunue nu. -Ye 'klee, ε ni la ke 'mu, 'o -ha la 'le -a mu du 'mu, -te oo la 'a -huhva nu, -e die nu, -a 'mu 'a nahuin 'mu 'ya, -e nue, -a ko -Yusu 'Klsv 'heen, -a -muε ni. 'Plu, -tɔpli =nu, oo -hva bo -nyi -a mu, o -ha 'le -a ni 'pia ni, 'o -nyo -a mu -dodo. ¹²'A -ti o, -ba baa Nyisva, -e nue, 'a -ti 'bua 'yi, -a mu =nu, -u mo ye-henahuin, -u -ha 'le -a ni =wli, -u -nyi -Yusu 'Klsv.

¹³ 'Ke 'o 'a mu -wɔn, dɛe -do, ne-ε ni. A 'wɔn =hapuwintɛ, -i mɔ =haputitie, -i ko 'kwli 'mu, Nyisva naa 'le, 'o waa 'a mu, 'a kuo -Yusu 'Klsv =wlu ye. 'A -ti, -te a ko =no 'heen, a -muε, Nyisva, o =tue 'a mu yriile. Yriile a -gbe, ne- mɔ Nyisva a -Hiihu, o po la le, o di la 'a mu -nyi. Ke'e ni, oo -a mu 'a töole nu, -e mɔ, -a mu mɔ 'a nahuin. ¹⁴ -Hapu-tɔpli 'bii, o po la le, o di la 'a daku -nyi, 'a ye-hede, o -nyi -a mu, ne- mɔ 'a -Hiihu. Ne- nye -a mu töö, -e mɔ, =hapu-tɔpli 'bii a -gbe, o di -a mu 'ni -nyi ti =nu -ko 'yri Nyisva di -a mu waa 'bii. -Ba baa Nyisva. No- ko -ti a 'yi'buaale.

Pɔlvu da Nyisva, 'ke 'o Efesikue a -ta 'mu

¹⁵ Ne- nue, 'a ni -ti 'nu Nyisva 'wio -nyi. 'N 'win ni, -te a nu, 'a 'cipi 'o Kukonyo -Yusu a -wlu a yekuołe, ko, 'ni 'win -we, -te a nu Nyisva a nahuin a 'munuele. -Te 'n 'win 'klee, ¹⁶ ne- nue, 'e ni ti, 'bua 'nu Nyisva da, 'ni nyο -nyi 'wio, 'ke 'o 'a ni -ta 'mu. ¹⁷'Nu da Nyisva, -o mɔ -a ni Bu, -o ko -ti a 'yi'bubua. No- mɔ Nyisva =nu, -o ko -kvan -a ni Kukonyo -Yusu 'Klsvv la nu. 'N nyο 'ni da, -e die nu, o 'mu 'a mu =tɔ -nyi, ko, -e die -we nu, o 'mu 'a mu 'a diɔnu töö, a 'muo yi -tɛe. ¹⁸'N nyο -we 'ni da, -e die nu, 'ke 'le 'a ni =wli ke, -nyre 'mu 'le ni, ε 'mu 'a mu 'mu -he, a 'mu -tɔpli =nu 'mu le yrii, -i ko -ti Nyisva 'o -ha 'le 'a mu du 'mu, o 'mu 'a mu -nyi. 'N nye -we 'ni -hva, ba yie, -e mɔ, -nyinyi-tɔpli, o di 'a mu -nyi, 'a -ti 'bua 'yi. O di 'a mu 'ni -nyi, a ko nahuin -ye =nu 'heen, -u mɔ 'a nahuin. ¹⁹'N nye -we 'ni -hva, ba yie, -e mɔ, 'a 'klukenuie, ε -hi 'o 'e ni de 'mu ni, ko, 'a 'kli a -gbe 'u -kvan nu, 'ke 'le -a mu 'mu, -a mu =nu, -u kuo =wlu ye.

'Klu -do a -gbe, ni- nu -kvan, 'ke 'le -Yusu 'Klsv 'mu, ²⁰ ti =nu -ko 'yri Nyisva -hiç 'le 'kukunyu -heyri, o -hiç 'klo, 'o le =no, 'ke bo ni 'o 'a diidepiä ke gbo, 'ke 'le yakɔ 'mu. ²¹'Ke 'le yakɔ a -gbe 'mu, -Yusu ni 'o 'kli 'bii ye 'lu, -i mɔ Nyisva a leleenyu =nu, ko 'waa nyigblakti, ko 'kuo, ko -tɔpli 'bii =nu, -i ko 'klt, 'ke 'le yakɔ 'mu. O ni -we 'o nahuin 'bii ye 'lu. Kekə a 'klo, ko 'klo yrayru =nu, -o di 'le di, ε 'de 'kli -de ko, bɔ 'di 'o 'lu ye ni. ²²Nyisva nue ni, 'e ni de 'e ni 'le -Yusu a 'kli gbo, -Yusu a -gbe 'o ni 'o 'e ni de =de 'lu ye, Nyisva 'o nuo 'cve a nyigblaka 'mu. ²³'Cve, ε 'we =no -Yusu 'Klsv a -gbe a 'hvin ye. -Yusu a =hapu-tɔpli 'bii 'yii 'le 'cve 'kwli 'mu ni, ko 'klo 'bii 'heen, -Yusu -me -ye, Nyisva a =hapu-tɔpli 'bii 'i 'yii 'le =no 'mu.

Nyisva nu -a mu 'mu =hapuđe, 'ke 'le -gbvgbekɔ 'kwli 'mu, 'o waa -a mu

2 ¹Ti -hi la a ti 'yri, a 'we la =no -te ba 'nini 'kv wen, 'ke 'o Nyisva ye, -e nue, aa la nu 'yilenyre-tɔpli, 'aa la Nyisva a tetei 'wla. ²'Klo -gbo ke a

nuhuin =nv, -v 'de Nyisva yi, 'waa nunujmli, ni- aa la -wɔn kue, kɔ, 'aa la -we 'kuo -hvın a nyigblaka -wɔn kue, -ɔ kɔ 'kli, ke nɔ -tutu kɔ yako 'heen -gbahlɔn. Kuo -hvın a nyigblaka a -gbe, ɔɔ nu -kvan, 'ke 'le nuhuin =nv 'mv, -v 'nini -tuu 'o Nyisva. ³'E mɔ -tee, -a 'bii, -te nuhuin a -gbe, v ni 'mv, ke -a ni la 'mv. -Tɔpli -hvın =nv, -a ni =wlu la -hva, ni- -aa la nu. -A nye la le 'ni =mɔ, 'ke -ba nu la -a ni -gbe a -huhua-tɔpli -hvın =nv. -Te -a ni la le 'mv, -a mv mɔ la nuhuin =nv, Nyisva kɔ bɔ poo la yru le, kɔ, 'a -bati kɔ bi klt la, -e 'we =nɔ ye, -te i di nu, 'i di =v -ye kli.

⁴Kee, e 'dee be ni le 'mv, 'ke 'o -a mv -wɔn, -e nue, Nyisva, ɔ kɔ -a ni wɔl. ɔ nue -a mv 'mv ni 'dɔ, ⁵=beti -ba 'we la =nɔ -te -ba 'nini 'kv wen, 'ke 'o =nɔ ye, -a ni nunujmli 'kukui a -ti. -Te ɔ nɔe -a mv 'mv, ɔ -nyi -a mv 'klo yrayru, -a kɔ -Yusu 'Klisu 'heen. Ba kɔ 'a yiyie: ɔ waa 'a mv ni, 'ke 'le -gbugbekɔ 'kwli 'mv. ⁶-Te -a kɔ -Yusu 'Klisu 'heen, -a -mve, Nyisva 'ɔ -ha 'le -a mv 'kvkunyv -heyri, 'ɔ -ha -a mv 'klo, -a kɔ -Yusu 'Klisu 'heen, kɔ, 'ɔ -nye -a mv gbonule, 'ke 'le yako 'mv, -a kɔ -Yusu 'Klisu 'heen. ⁷Ke'e ni, ɔ nu, 'ɔ naa 'le -Yusu 'Klisu 'mv, 'ɔ nu -a mv -hapvde 'mv, -e die nu, -tunahuin a -hrin a -hrin =nv, -v di 'le di, v 'mue 'ye, -e mɔ, 'a -hapvde, ɔ nu -a mv 'mv, 'ke 'le -gbugbekɔ 'kwli 'mv, e 'bva ni, 'e -hi 'o 'e ni de -de 'mv. ⁸Nyisva waa 'a mv ni, -e nue, a kuo ye =wlu. 'Ke 'le -gbugbekɔ 'kwli 'mvu ni, ɔ waa 'le 'a mv. E 'de 'a ni nunu-tɔpli a -ti. Nyisva a -nyinyide'e ni. ⁹E 'de ba nu -hapvde -de a -ti, ɔ 'de 'a mv waa. Kee, ɔ waa 'a mv ni, 'ke 'le -gbugbekɔ 'kwli 'mv, -e die nu, nahuon -de 'ni -han 'le 'a diɔnu 'yaa. ¹⁰Ke e ni 'mv, -e nue, Nyisva, nɔ- nu -a mv. 'Ke ɔ naa 'le -Yusu 'Klisu 'mv, 'ɔ -nye -a mv 'klo yrayru, -e die nu, -a 'mv 'yileno-kvan nu. 'Yileno-kvan a -gbe, e ni la ke 'mv, 'ɔ -wɔ la -wɔn, -e die nu, -a 'muo nu.

-Yusu 'Klisu nue ni, -Juukvɛ, v kɔ nuhuin =nv 'heen, -v 'de -Juukvɛ, 'v -mve

¹¹'A -ti o, b1 bi 'le 'a mv 'kwli 'mv, -te a ni 'mv: -Te v kɔ la 'a mv, a 'de la -Juukvɛ, nuhuin =nv, -v 'be yre, -v mɔ -Juukvɛ, 'vv 'a mv tanı -tu, 'vv 'a mv nuhuin =nv daa, -v 'de yre 'be. Kee, yriilee -do -nv, nuhuiin 'o 'waa 'hvın ke nuu, ne- kɔ -ti vv -tu. ¹²B1 bi 'le 'a mv 'kwli 'mv, -e mɔ, ti a -gbe 'yri, a hren la -Yusu 'Klisu -wɔn, -ɔ mɔ Waanyɔ =nv, Nyisva po la le, ɔ di la 'le ya. 'A mv mɔ la 'dagbi'l ni, 'ke 'le Nyisva a daku -heyri. Nyisva -tue la 'yri a gblegblei, ɔ kɔ 'a daku 'heen, 'ɔ pue la 'le =nv de. Kee, ɔ 'de la 'le 'a mv 'a daku a -gbe -heyri -hree. A 'die la =wlu ye kuo, -e mɔ, -hapvde -de di la 'lu -wɔn mue, 'ke 'o 'a mv -wɔn. 'Ke a ni la 'le 'klo a nunu-tɔpli -heyri. A 'de la Nyisva yi. ¹³Ti -hi la a ti 'yri, a hren la Nyisva -wɔn, kee, -te ti ni le 'mv -gbo, a 'mvee =nɔ ye, -e nue, a kɔ -Yusu 'Klisu 'heen, a -mve ni. -Yusu 'Klisu a -gbe, ɔ 'wla 'a dablo gbo, 'ke 'o 'a ni -ta 'mv. Ne- nue, 'a 'mvee Nyisva ye.

¹⁴-Yusu, nɔ- nue, -a kɔ 'kleeg kegboweenle. Ti -hi la a ti 'yri, -Juukvɛ, kɔ nuhuin =nv, -v 'de -Juukvɛ, v -hunhɔn la 'mv le 'yi. Kee, ɔ -me -ye, ɔ nue

ní, =a 'ya ke dakvv -do. Yraale ní la 'le -a mv -gbahlón, ε 'we la =nó -mli ye. Kεε, ti -kɔ 'yri ḡ 'kv la, 'ke ḡ 'wlaa la 'o -mli a -gbe. ¹⁵-Juukvε a tetei, ní -mɔ: Nu de -gbo, nu de =nv. Kεε, ḡ -mɛ -ye, ḡ -wí gbo. ḡ nue ní, -e die nu, ḡ 'mv -Juukvε kɔ nahuin =nv, -v 'de -Juukvε 'yi 'mv le pupo. -Te v 'bii, v kɔ -Yusu 'heen, v -mvɛ 'klεε, v 'de 'klεε lele dakugbleii 'hɔn, kεε, v mɔ dakvv -doo ní. Kε'e ní, ḡ nu, 'v ween ke gbo. ¹⁶-Te ḡ 'kv, 'ke 'o tu 'yie 'mv, yraale 'de 'klεε 'o lele =nv -gbahlón ní. ḡ -we gbo. ḡ nue ní, 'v -he dakvv -do, 'plu 'c nue, v 'hɔn -we a -gbe, v kɔ Nyisva 'heen, 'v bibi 'yi 'mv le, 'v -mvɛ.

¹⁷-Yusu 'Klisv di nɔ 'klo ke ní, 'ɔ po -haputitie =nv, -e nyi -tu, -e mɔ, 'a mv =nv, -v 'de -Juukvε, 'plu -v hren la Nyisva -wɔn, a kɔ Nyisva a -gbe 'heen, a ween gbo ke, kɔ, -a mv =nv, -v mɔ -Juukvε, -v 'mvɛ la =nó ye, -a kɔ =nó 'heen, =a ween -we ke gbo. ¹⁸De =nv, -Yusu 'Klisv nu a -ti, a kɔ -a mv 'heen, -a -we 'le -ba 'mvɛ -a ní Bu Nyisva ye ní, 'ke 'le Nyisva a -Hihiu a 'kli 'kwli 'mv. Nyisva a -Hihiuu -do a -gbe, nv-v -we -a mv 'mv -he.

¹⁹'A -ti o, 'a mv =nv, -v 'de -Juukvε, a 'de lele 'dagbi, a 'de -we lele nahuin =nv, -vv 'tīle le =mɔ, kεε, 'a mv mɔ 'bugba a -gbe a nahuiin ní, -e 'we =nó nahuin =nv ye, -v mɔ -Juukvε. 'A mv mɔ -we Nyisva a -tugba a nahuiin ní. ²⁰-Bo pue kayu a de ye. A 'we =nó kayu a -plati ye. -Yusu a -wɔnnaanyv, kɔ Nyisva a winwlón-henyv, nv- 'we =nó kayu a -gbe a bugbo -tvv ye. -Yusu 'Klisv, nɔ- 'we =nó 'katuo ye. ²¹-Yusu a -gbe, nɔ- nyé nu, kayu a -gbe 'v ku gbo, 'vv 'o 'ya, -e die nu, v 'mv Nyisva a kayu =nv -he, -v kɔ gbo Nyisva a -gbe, ḡ 'ti 'le. ²²-Te a kɔ -Yusu 'Klisv 'heen, a -mvɛ, 'a ní -gbe, a kɔ -v -ye 'heen, a 'we =nó kayu =nv ye, -v kɔ gbo Nyisva a -Hihiu 'ti 'le.

Nyisva nye 'ní -hva, 'ke Pɔlv bɔ pue nahuin =nv, -v 'de -Juukvε -Yusu a -haputitie

3 ¹-Te ε -ti 'mv, 'n 'cipi 'o Nyisva a dida, 'ke 'o 'a ní -ta 'mv. V po 'mv 'mv =jì, 'mɔ Pɔlv, -e nue, 'nu nu -Yusu 'Klisv a -kvan, 'a mv nahuin =nv, -v 'de -Juukvε, 'nu 'a mv -Yusu a -haputitie pue. ²'N pui -tēe, a yie ní, -e mɔ, Nyisva, nɔ- -nyi 'mv -kvan a -gbe, 'nu nu, 'ke 'o 'a ní -ta 'mv. ḡ nu 'mv 'mv -hapudε, 'ke 'le -gbugbekɔ 'kwli 'mv, 'ɔ -nyi 'mv -kvan a -gbe. ³De =nv, -e -hli la, kve la 'le gbo, ḡ tve 'mv ní, -e die nu, 'mue yi. -Huhlide a -gbe, ne- kɔ -ti gbi 'n -tu wɛn 'a mv ye, ke nɔ 'crunɛ -gbo 'kwli 'mv. ⁴'Bia 'ba -hre -ti a -gbe, a die 'n' ye, -e mɔ, -huhlide 'ke 'o -Yusu 'Klisv a -ta 'mv, 'n nye 'mv le 'n' yrii -tēe. ⁵Ti -hi la a ti 'yri, Nyisva 'de la -huhlide a -gbe nahuin tɔɔ. Kεε, -te ti ní le 'mv -gbo, ḡ ya 'le 'a -Hihiu ní, -e die nu, ḡ 'mv de a -gbe nahuin tɔɔ. 'E mɔ -tēe, 'a -wɔnnaanyv, kɔ 'a winwlón-henyv =nv 'heen, ḡ po 'pia ke, 'ke 'o 'a -gbe -wɔn, nv- ḡ tɔɔ de a -gbe. ⁶-Huhlide a -gbe, ne- -gbo: -Tɔphl =nv, Nyisva -nyi -Juukvε, 'a mv =nv, -v 'de -Juukvε, ḡ di -we 'a mv 'n' -nyi. A kɔ -Juukvε 'heen, a -he dēe -do. De =nv, Nyisva po la 'le, ḡ di la -Yusu 'Klisv a nahuin -nyi, ḡ die 'a mv 'n' -nyi. Ke ε ní 'mv, -e nue, a 'ble Nyisva a -haputitie kwa.

7Nyisva nu 'mu 'mu -hapude, 'ke 'le -gbvgbekɔ 'kwli 'mu, 'ɔ -nyi 'mu -kvan -gbo, 'nu nu. ɔ nue ni, 'ke 'le 'a 'kli a kenunie 'kwli 'mu. -Kvan a -gbe, nɔ- mɔ -bo pue nahuin 'a -haputitie a -gbe. 8'Ke 'le Nyisva a nahuin -heyri, 'mɔ mɔ 'lelɛ'bɔɔnyɔ. -Beti be ni le 'mu, Nyisva nu 'mu 'mu -hapude, 'ɔ le 'mu, 'ke -bo pue nahuin =nu, -v 'de -Juukue, -haputitie =nu, -e nyi =tu, -e mɔ, 'ke Nyisuaa 'le -Yusu 'Klsv 'mu naa, 'ɔ -a mu -hapu-tɔpli 'plɔplɔ 'mu nu. -Hapu-tɔpli a -gbe, i -hi -a ni 'lu a le-hiele wlɔn; 9'ɔ le -we 'mu, 'ke -bo -hihiu nahuin 'bii de =nu kli, Nyisva -yra la, kue la 'le gbo, 'ke 'le -huhlikɔ 'kwli 'mu, -te de a -gbe, e di 'lu a -wɔnmumue nu. Kue la 'le gbo, -bo ye ti -gbo ke, Nyisva, -ɔ mɔ -tɔpli 'bii a nununyɔ, ɔ -hli de a -gbe nahuin ke 'yi. 10'Kee, -te ti ni le 'mu -gbo, Nyisva nue ni, 'e 'hru 'le 'cve a nahuin -heyri, -e die nu, Nyisva a leleenyu, kɔ 'kuo 'bii, ko 'e ni 'klkenide -de 'heen, -e ni 'le yakɔ 'mu, v 'mu 'cve a nahuin 'ye, v 'mue 'mu le yrii, -e mɔ, Nyisva kɔ =tɔ, 'plu 'a -tɔ a -gbe 'ɔ kɔ 'hri a gblegblei. 11'De a -gbe, ɔ nu, ne- mɔ de, ɔ -yra la ti =nu -kɔ 'yri ɔ 'de la 'o 'kli a nue. 'Ke ɔ naa 'le -a ni Kukɔnyɔ -Yusu 'Klsv 'mu, 'ɔ nu de a -gbe, ɔ -yra la. 12'-Te -a kɔ -Yusu 'Klsv 'heen, -a -mve, kɔ, -a kuo =wl̩ ye, -a 'dee -ba pi huannu, 'ke -ba 'yiya 'o Nyisva 'hvin 'mu gbo. 13'-Ye 'klee, -te Nyisva nu le 'a nunue, 'nu 'a mu le 'ni 'batu: -Beti -boo -sue 'ye, 'ke 'o 'a ni -ta 'mu, 'a ni -wl̩ ni bi 'le -hlɔn, -e nue, 'na -sue a 'yiye a -gbe, e 'de -gbvgbɛ, kee, e mɔ 'mu-heele gblaka, 'ke 'o 'a mu -wɔn.

-Te -Yusu nu -a ni 'munuele

14'Ne- nue, 'nu kwli gbo bla, 'ke 'o -a ni Bu Nyisva ye, 'ni nyo da 'a ni -ta 'mu. 15'A nahuin =nu, -v ni 'le yakɔ 'mu, kɔ =v -ye =nu, -v ni nɔ -tutu ke, v mɔ -tugbi a gblegblei, kee, v mɔ Buu -do a 'yuum ni. 16'ɛ mɔ -tee, Nyisva a -tu 'bua 'yi, 'e -hi 'o 'e ni de 'mu. Ne- nue, 'ni nyo da, -e die nu, 'a -Hihiu 'mu 'a mu 'kli -nyi, 'kli a -gbe, i 'mu 'le 'a mu 'mu ni. 17'N nyo -we 'ni da, -e die nu, -Yusu 'Klsv 'mu 'le 'a ni -wl̩ ke ni 'e ni ti, -e nue, a kuo ye =wl̩. 'N nyo -we 'ni da, -e die nu, a 'mu 'mu nunue. 'Bia 'ba nunue 'mu, a di gbo 'ni ku, -e 'we =nɔ tugbe ye, -e kɔ -wlubui ku gbo -tee, kɔ, -e 'we =nɔ kayu ye, -v ku gbo. 18'Bia 'be ni le 'mu, a kɔ Nyisva a nahuin -ye 'heen, a di kɔ 'kli, 'ke ba yrii 'mu le, -e mɔ, -Yusu 'Klsv nɔe -a mu 'mu ni, 'e -hi 'o 'e ni de 'mu. 'E ni -tegbii aa 'o muu, -beti ba 'ya, ba -ti, 'a 'munuele 'kien nie 'le. 19'Nu da Nyisva, -e die nu, a 'mu 'a 'munuele yi -tee, -beti ba 'de 'kli kɔ, 'ke ba yie 'bii, -e die nu, -tɔpli 'bii, -i ni 'le Nyisva 'mu, i 'mu -we 'le 'a ni -wl̩ ke ni.

20Nyisva, ɔ kɔ 'kli, 'ke bɔ nu 'e ni de, 'e -hi 'o 'e ni de -de 'mu, -aa -hva bɔ nu, kɔ, 'e -hi -we 'o 'e ni de -de 'mu, -aa 'lu -wɔn le -hie. 'Ke 'a 'klkeninie ni 'mu, 'a 'kli a -gbe 'u -kvan nu, 'ke 'le -a mu 'mu. 21-Ba baa Nyisva, 'cve a nahuin a -ti, kɔ -Yusu 'Klsv a -ti. -Tvnahuin a -hrin a -hrin bu -nyi =nɔ -ti a 'yi'buaale, -te 'kli te ye gbo. 'Ke'ni, be ni 'mu.

-A mu -Yusu a nahuin, -ba -mve

4 1'A -ti o, 'mɔ -gbo, v po -ji 'mu, -Yusu 'Klsv a -kvan a -ti, 'nu 'a mu le 'ni 'batu: 'A mu =nu, Nyisva nuu 'a nahuin 'mu, 'a ni nunuklɔ, bɔ 'we =nɔ

ye, -te Nyisvaa 'a -hvhva nu. ²Ba =tɔ 'le 'a n̄ dɔn̄ 'e n̄ ti, 'a n̄ -wl̄ bi n̄ 'y i
le, ba kɔ =wl̄ a 'lila, 'a n̄ 'bienu, =beti bu nu 'a mu de 'klan 'mv, a n̄ puu 'le
yru le, kee, ba 'cipi 'o 'waa 'munvele. ³Ba =tu 'o 'kli, de =nv, Nyisva a -Hiihu
nu, -a -mve, ε 'mv 'o 'cipi, kɔ, ba ween ke gbo, -ε die nu, a 'mv dee -do 'mv
'ya. ⁴Cve, ε 'we =n̄ -Yusu 'Klisu a 'hvun ye, 'plu 'hvun a -gbe, i mɔ 'hvun
-doo nt. Nyisva a -Hiihu, v mɔ -Hiihu -do. De =nv, Nyisva po la le, o di la
'a mu -nyi, aa -pre, 'ke 'le =wl̄ a 'lila 'kwli 'mv, de a -gbe, ε 'ya -do. ⁵-A n̄
Kukonyɔ, o mɔ Kukonyɔ -do. -Yusu a =wl̄ a yekuołe, ε mɔ =wl̄ a yekuołe
-do. Nahuin a 'nie a 'lulepupue, ε mɔ 'nie a 'lulepupuee -do. ⁶Nyisva mɔ
Nyisvagbloo -doo nt. Nɔ- kɔ nahuin 'bii a Bu. Nɔ- kɔ nahuin kɔ -tɔpl̄ 'bii
win ke. 'Ke o 'le 'e n̄ nahuon kɔ 'e n̄ de -de 'kwli 'mv naa, 'ɔ -kvan nu.

⁷-A 'bii, -Yusu 'Klisu nu -a mu 'mv -hapude, 'ɔ -nyi -a mu 'kli, 'ke -ba nu
'a -kvan, -ε 'we =n̄ ye, -te o -hva bɔ nu -a mu 'a -nyinyie. ⁸Ε mɔ -tee, 'ke 'le
Nyisvacrunie 'kwli 'mv, v 'cree nt, 'ke 'o -Yusu ke, -ε mɔ:

«-Te o 'ya 'le yakɔ 'mv,
-ye o -ha 'o 'a yraanyu wlɔn 'hru,
'ɔ gbu, 'ɔ nuu -juyu 'mv,
'plu -tvnahuin, 'ɔ -nyi =nv -nyinyi-tɔpl̄.»

⁹-Ye 'bv ple, o 'ya 'le yakɔ 'mv nt, de, ε =hen 'nyre, o =ti nɔ -tvn̄ ke nt, 'plu,
'ɔ 'ya 'le yakɔ 'mv. ¹⁰Nahuon -gbo, o =ti nɔ -tvn̄ ke, o -do a -gbe, nɔ- 'ya
'le yakɔ 'mv, -ε die nu, 'ke 'o 'e n̄ -tegb̄ -de, o 'mv -tɔpl̄ 'bii win ke kɔɔ.

¹¹Nɔ- -nyi nahuin 'kli, 'ke bv nu 'a -kvan. =U -ye, o -nyu 'kli, 'ke bv 'ya 'a
titieponyu 'mv, =v -ye, v 'ya Nyisva a winwlɔn-henyu 'mv, =v -ye 'vv -tɔpl̄
'mv le na, 'vv nahuin Nyisva a winte tɔɔ, =v -ye 'v mɔ 'cve a nyigblaki,
kɔ, 'vv -we Nyisva a winte tɔɔ. ¹²Ke o nu, -ε die nu, v 'mv -Yusu a nahuin
'mv -he, 'ke bv nu Nyisva a -kvan, -ε die nu, 'cve, -ε 'we =n̄ -Yusu a -gbe a
'hvun ye, ε 'mv 'kli ke nt. ¹³A 'kli di 'le 'n̄ bii, ε 'mue gba -gbagba, -a 'bii,
-a 'mv -mve, -ε nue, -a 'bii, -a kuo -Yusu 'Klisu ye =wl̄, o mɔ Nyisva a 'Yu.
De a -gbe, ne- nue, -a 'bii, -a yio. -Ye -a 'dee -ba 'we =n̄ lele 'yuo ye, kee, -a
di ye 'we nyukukui, -a 'mv 'o ye -cée, -ε 'we =n̄ -Yusu 'Klisu ye.

¹⁴Ti a -gbe 'yri, -a 'dee -ba 'we 'klee lele 'yuo=pli ye, -v kɔ 'lu a le-hiele
kla 'cicile-ti. -Ye gblagblonyu kɔ huyu 'heen, v 'dee bv kaa 'klee lele -a
mv, 'ke 'le 'waa tɔɔle 'kwli 'mv, -ε 'we =n̄ ye, -te 'yru a 'dv̄, u 'mu a 'pt a
klepupue nu. ¹⁵Ε n̄ n̄ 'le le 'mv, 'ke 'o -a mu -wɔn. Kee, -ti a -tee, Nyisva
tɔɔ -a mu, -ba 'cipi 'o 'a kwa'buble -tee, kɔ, 'bia =ba nahuin ye =tu, -ye
-ba =tui, 'ke 'le 'munvele 'kwli 'mv, -ε die nu, -a n̄ nunuklɔ 'bii, o 'mv -Yusu
'Klisu a 'klɔ ye 'we. -Yusu 'Klisu a -gbe, nɔ -mɔ 'cve a 'lu. ¹⁶Nɔ- 'kukue 'a
nahuin 'bii le, -ε die nu, v 'mv dee -do 'mv 'ya, -ε 'we =n̄ ye, -te -tvnahuon
a 'hvun a -tɔpl̄ 'bii nu, 'i tvn̄ yre. -Tvnahuon a 'hvun a -tɔpl̄ a -gbe, -i
tvn̄ yre -tee, 'bia i 'bii, 'bu -kvan nu -tee, -ye 'a 'hvun 'bii, u 'n̄ ku. Ke ε n̄
-we 'mv, 'ke 'o -Yusu a 'hvun -wɔn, -i mɔ 'cve a nahuin. Nahuin a -gbe, 'bv
nunve 'mv, -ye 'cve, ε n̄ ke 'kli.

-A ní nunuklɔ 'ka kɔ 'a yravru 'heen

17-Ti -gbo, 'nu mu -tu, 'n nyi 'n -tu, 'ke 'le -a ní Kukonyɔ a 'du 'kwli 'mv. 'Nu 'a mv le 'n -bati: Nahuin -nv, -v 'de Nyisva yi, a ní kve 'le 'klee lele 'waa nunuklɔ -wɔn. -Tɔpli -nv, vv 'lu -wɔn le -hie, t 'n da -le de -de. 18'Waa 'lu a le-hiele 'we -nɔ gbigbiyri ye, v 'n yiri -le -tu a -tee 'mu le. 'Klo yravru -nv, Nyisvaa 'a nahuin -nyi, v 'dio kɔ, -ɛ nue, 'waa =wli 'gboklo 'mv ní, 'v 'de Nyisva a 'hru yi. 19'Ya 'o lele 'lu, -beti bvv -tu-tɔpli nu, -tu 'ní nu -le -nv. U -ha 'waa dɔnú ní, 'ke bu nu 'yilenyre-tɔpli a gblegblei. Nunu-tɔpli a -gbe, ní- vv 'lu -wɔn le -hiee -do.

20 A -me -ye, nunuklɔdu a -gbe, o 'de -nɔ, -Yusu 'Klisu 'dio 'a mv tɔɔ. 21'A wintɛ, ne- a 'wɔn. Ne- aa 'o -tuu. 'A mv =nv, -v kɔ -Yusu 'heen -mvɛ, a 'nyi -ti a -tee 'bii -nv ní, o tɔɔ -a mv. 22-Te ε ní le 'mv, nunujmli -nv, aa la -wɔn kve, ba 'kee 'a nunue. Nunujmli a -gbe, u la 'a ní -wli le nyre 'yi, -ɛ nue, 'a ní -wli a -gbe, u la -hva 'yilenyre-tɔpli. Ke'ε ní, aa la 'a ní dɔnú a kaale nu. 23 Ba -ha Nyisva me le, bo 'ble 'a ní -wli kwa, t 'mv yravri 'mv bi. 24 Ba nu 'klɔ yravru -nv, Nyisva a -gbe, oo -hva, -ɛ die nu, 'a ní nunuklɔ 'mv 'a 'klɔ ye 'we. Nunuklɔ a -gbe, o mɔ -hapvudɛ. Ne- nue, 'ɔ 'sii 'o ye, 'ɔ Nyisva a plɔ bleee.

25'A -ti o, a ní 'du 'le 'klee lele hi, ba -tu -ti a -tee 'a ní 'bie ye, -ɛ nue, -a 'bii, -a -mvɛ ní. 26'Bia 'ba bi yravru 'mv, a ní nu 'le de 'kuku, kee, 'plu 'tɔ 'mv -wɔn, 'a ní -wli bi -tu 'o le. 27A ní -nyi 'le 'kuo -hvun a nyigblaka 'hru, 'ke bo kɔ 'a mv win ke. 28Nahuon -nv, -oo la -ke 'yri, o ní 'yri 'le 'klee lele, kee, 'a -gbe bo nu -kvan, 'ke 'le 'oye'siilekɔ 'kwli 'mv, -ɛ die nu, o 'mv 'a dɔnú ye klee, kɔ, o 'mv -we =suenyu 'mv -he. 29A ní -tu 'le -ti -hvun le, kee, ba -tu -hapvudti -nv, -i di 'a ní 'bienu 'mv -he, 'ke 'o Nyisva a =wlv a yekuo le a -ta 'mv. 30A ní nue 'le, Nyisva a -Hihiu a =wlv ní 'mvɛ 'le gbo. -Hihiu a -gbe, -v ní 'o 'a mv ke 'mv, nv- mɔ yriile, Nyisva -tue 'a mv, -ɛ nye 'a mv tɔɔ, -ɛ mɔ, 'a mv mɔ 'a nahuiin ní. E nye -we 'a mv 'ní tɔɔ, -ɛ mɔ, -nyrwɔwɔ -de 'kwli 'mv, o di 'a mv 'ní waa 'bii.

31-Tɔpli 'bii, -i ní 'le 'a mv 'mv, -i nye nu, 'a ní -tu 'i kla wlɔn, ba -hi 'le 'a ní dɔnú 'mv, ba -ha -we 'le 'a ní dɔnú yravru a pupue 'mv, a ní po 'le 'klee lele -yuei, a ní -tutu 'le 'klee lele tam, 'yilenyrede -de ní ní 'le 'le 'klee lele 'a mv 'mv. 32'A ní -wli bi nɔ 'yi le, 'ke 'o 'a ní 'bienu -wɔn, ba yiyrii wɔli ye, ba -hihri 'a ní 'yilenyre-tɔpli -nv, aa 'mv nunu a -ti -wɔn, -ɛ 'we -nɔ ye, -te Nyisva nu, 'ɔ -hri 'a ní 'yilenyre-tɔpli a -ti -wɔn, de -nv, -Yusu 'Klisu nu a -ti.

Nahuin -nv, -v ní 'le Nyisva a -nyre 'mv, -te v kɔ bv nu naale

5 1'A mv mɔ Nyisva a 'mvnveyu'o ní. 'A -ti o, -te Nyisva a nunuklɔ ní 'mv, ke 'a nɔnɔ bc ní -we 'mv. 2Ba 'cipi 'o, ba nve 'a ní 'bienu -tunahuin 'mv, -ɛ 'we -nɔ ye, -te -Yusu 'Klisu nu -a ní 'mvnvele. -Te o nve

-a mv 'mv a -ti, 'ɔ -ha 'a dionu, 'ɔ 'kv, -ε 'we =nɔ 'wlugbade ye, vv 'la, 'ke 'o -cɔhlvn a pipie a -ta 'mv, 'ke 'o Nyisva ye, Nyisva a -gbe 'ɔ ween -cɔhlvn a -gbe ke.

³'A mv mɔ Nyisva a nahuiin ni. 'A -ti o, ε 'de ye ble ba =mɔ nyrv =nu le, -v 'de 'a n̄ nyrv, kɔ, -tɔpli =nu, 'a n̄ 'bienu kɔ, a n̄ =tu 'le 'a ca. 'Yilenyre-tɔpli a -gbe, a n̄ =tu 'le -we 'a -ti. ⁴ɛ 'de -we -tee nu, 'ke ba =tu -ti -huin le, kɔ -tvi-tɔpli 'heen. Kεε, ε nu -tee, 'ke ba -nyi Nyisva 'wio, 'ke 'o -tɔpli =nu, ɔɔ nu a -ta 'mv. ⁵Ba kɔ 'a yiye, -ε mɔ, nahuin =nu, -vv nyrv le =mɔ, kɔ, -vv 'yilenyre-tɔpli -ye =nu nu, kɔ, -tɔpli =nu, 'waa 'bienu kɔ, -vv 'a ca =tu, nahuin a -gbe, Nyisva 'dee bɔ -nyi =nu 'hru, 'ke 'le 'a 'klɔ yrayrv, ɔ di nu 'kwli 'mv, -te Nyisva a -gbe, ɔ kɔ -Yusu 'Klisu 'heen, v di 'o nahuin win ke kɔɔ. Nahuin =nu, -v kɔ 'waa 'bienu a -tɔpli a ca, -tɔpli a -gbe, ni- vv 'o =tuu, i -hi 'o Nyisva 'mv. Nahuin a -gbe, v 'we =nɔ nahuin =nu ye, -vv =wehui kli.

⁶A n̄ -ha 'le nahuon =de me le, 'ke bɔ naa 'le wintə =nu 'mv, -ε 'nini da de =de, 'ke bɔ kaa 'a mv, bɔ =tui, -ε mɔ, -tɔpli a -gbe, i 'de 'yi le nyre. Kεε, 'yilenyre-tɔpli a -gbe, ni- nye nu, Nyisva 'ɔɔ nahuin =nu yrv le poo, -v 'nini =tuo 'o. ⁷'A -ti, nahuindu a -gbe, a n̄ bi 'le 'le =nu -heyri. ⁸Ti =de a ti 'yri la, 'ke a n̄ la 'le gbigbiyri -heyri, kεε, -te ti nu le 'mv -gbo, 'ke a n̄ 'le -nyre 'mv, -ε nue, a kɔ Kukonyɔ -Yusu 'heen, a -mvə ni. 'A -ti o, nahuin =nu, -v ni 'le -nyre 'mv, -te 'waa nunuklɔ ni 'mv, ke 'a nɔnɔ bɔ ni -we 'mv. ⁹-Te a n̄ 'le -nyre 'mv, 'a -ti, 'a n̄ =whi kɔ bi ni 'yi le, a 'mv 'o ye 'sii, a 'mv =hapunahuin 'mv 'ya, -vv -ti a -tee =tu. ¹⁰Ba =tu 'o 'kli, -ε die nu, a 'mv -tɔpli =nu yi, -u -a n̄ Kukonyɔ a plɔ ble, a 'mui nu. ¹¹A n̄ po 'le 'le dabu nahuin =nu -heyri, -vv -tɔpli nu, 'ke 'le gbigbiyri 'mv, -i 'nini da de =de, kεε, 'waa nunu-tɔpli a -gbe, ba pui pepe' 'mv le. ¹²-Ye 'klees, -tɔpli a -gbe, nahuiin nu, 'ke 'le -huhlikɔ 'kwli 'mv, 'a =tutue ni le -tu. ¹³-Tɔpli a -gbe, 'bv pui pepe' 'mv, -te i ni 'mv, nahuin di 'ni 'ye. ¹⁴Nahuon 'bɔ -ha Nyisva a -nyre me le, 'be po 'a 'yilenyre-tɔpli pepe' 'mv, -ye Nyisva a -gbe, ɔ -we 'le bɔ nue ni, nahuin a -gbe, bɔ bi 'le 'a -nyre 'mv ni. Ne- kɔ -ti, vv le po:

«-Mɔ =nu, -ɔɔ ɔjmo, 'ba ye 'mv,
-hɔn 'le 'kvkvnyv -heyri 'mv,
-ε die nu, -Yusu 'Klisu 'mv -mv 'a -nyre -nyi.»

¹⁵-Te ε ni le 'mv, ba =tu 'a n̄ nunuklɔ 'yie. Nahuin =nu, -v 'de =tɔ kɔ, -te 'waa 'klɔ ni 'mv, 'a nɔnɔ ni ni 'le le 'mv, kεε, ba nu 'klɔ =nu, -ɔ 'we =nɔ nahuin =nu ye, -v kɔ =tɔ, 'pli -v nuɔɔ 'mv. ¹⁶Ti -gbo, -a n̄ mɔ 'yri, nahuiin nu 'yilenyre-tɔpli 'plɔplɔ. 'A -ti, 'ε ni de, -εε 'a mv ye gbo bi, ba nee 'le 'kwli 'mv, ba nu =hapude. ¹⁷A n̄ 'ya 'le bubbanyv 'mv, ba yrii -tɔpli 'bii =nu 'mv le, -a n̄ Kukonyɔɔ -hua ba nu.

¹⁸A n̄ -hie 'le 'a n̄ dionu no a 'nuna wlɔn. De a -gbe, εε 'a n̄ 'klɔ le nyre 'yi. Kεε, ba -ha Nyisva a -Hihiu me le, bv kɔɔ 'a mv win ke 'bii. ¹⁹Ba bibre Nyisva a -wla yre, kɔ -wla -ye, Nyisva a -Hihiuu 'a mv tɔɔ, ba bro. Ba

bro, 'ke 'o -a ni Kukonyo ye. Ba bɔɔ, 'ke 'le 'a ni =wl̩ 'bii ke. ²⁰'Ke 'le -a ni Kukonyo -Yusu 'Kl̩su a 'du 'kwli 'mv, ba -nyi -a ni Bu Nyisva 'wio, 'ke 'o -tɔpl̩ 'bii, ɔɔ nu a -ta 'mv. Ba 'cipi 'o, ba -nyo 'wio.

Tɔnu kɔ nyrv 'heen

²¹'A mv =nv, -vv 'o -Yusu 'Kl̩su 'o =tuu, ba =tutuu 'o.

²²'A mv nyrv, ba =tuu 'o 'a ni tɔnu 'o, -ɛ 'we =nɔ ye, -te Kukonyo -Yusuu 'a -hv̩hva nu, ²³-ɛ nue, tɔ, nɔ- mɔ 'a nyrugba a 'luyeninyo, -ɛ 'we =nɔ ye, -te -Yusu 'Kl̩su nu, 'ɔ 'ya 'cve a 'luyeninyo 'mv. 'Cve, ne- mɔ 'a 'hv̩n. -Yusu a -gbe, nɔ- nye waa. ²⁴Nɛ- nue, nyrv kɔ bv =tuu 'o 'waa tɔnu -tɛɛ, -ɛ 'we =nɔ ye, -te 'cvee nu, 'ee 'o -Yusu 'Kl̩su 'o =tuu.

²⁵'A mv tɔnu, ba nue -we 'a ni nyrv 'mv, -te -Yusu 'Kl̩su nu 'cve a 'munvèle, 'ɔ 'kv, 'ke 'o 'a -ta 'mv. ²⁶O 'kv ni, -ɛ die nu, ɔ 'mv 'cve 'pia ke po, 'ke 'o Nyisva a -ta 'mv. 'Ke ɔ naa 'le 'a winti 'mv, 'ɔ =gbla 'cve a -gbe, 'ke 'o 'a de 'kuku -wɔn, 'ɔ 'sie 'o ye, 'ke 'o Nyisva ye, ²⁷-ɛ die nu, ε 'mv 'le =nɔ ye di, 'ke 'le -ti a 'yi'buaale 'kwli 'mv, kɔ, ε 'mv 'o ye 'sii 'bii, 'ke 'o -nɔ ye, ε 'mv -we 'yi le no, de 'klan -de 'ni -hien 'le 'mv ni, ε 'ni -han kikade =de kɔ. ²⁸Ke ε ni -we 'mv, 'ke 'o tɔnu -wɔn. Bu nue 'waa nyrv 'mv, -ɛ 'we =nɔ ye, -te v nu 'waa dɔcn̩ a 'munvèle. Nahuon 'bɔ nue 'a nyrugba 'mv, -ye ε -hen 'nyre, ɔ nue 'a dɔcn̩ 'mv ni. ²⁹ɛ mɔ -tɛɛ, ε 'de nahuon =de kɔ, -bɔ yraa 'a dɔcn̩ a 'hv̩n. Kee, ɔ nvi 'mv ni, 'ɔ de di, 'ɔ 'a 'hv̩n 'yie -tu, -ɛ 'we =nɔ ye, -te -Yusu 'Kl̩su nu, 'ɔ 'cve 'yie -tu, ³⁰-ɛ nue, -a 'bii, -a mv mɔ -Yusu 'Kl̩su a 'hv̩n a 'p̩i ni. ³¹U 'crie ni, 'ke 'le Nyisvacrunie 'kwli 'mv: «De a -gbe a -ti, nyibeyu kɔ bɔ hie 'o 'a bu kɔ 'a 'dii 'heen gbo, -ɛ die nu, ɔ kɔ 'a nyrugba 'heen, v 'mv 'o -tegbii -do 'ti, nahuin 'hɔn a -gbe, v 'mv -tunahuoon -do -he.» ³²'Ke 'le winti a -gbe 'kwli 'mv, 'ke -huhlide gblaka ni 'le, 'ɛ hren 'mv gbo. 'N -hen 'nyre, -Yusu 'Kl̩su kɔ 'cve 'heen, ni- kɔ -ti u -tu. ³³Kee, 'a mv kɔ -ti u -we -tu: 'E ni nahuon 'bɔ ni 'o, bɔ nue 'a nyrv 'mv, -ɛ 'we =nɔ ye, -te ɔ nu 'a dɔcn̩ a 'munvèle. Nyrv bɔ =tuu -we 'o 'a tɔ 'o.

'Yuo=pli, v kɔ 'waa bunu kɔ 'waa 'diinv 'heen

6 ¹'A mv 'yuo=pli, a kɔ Kukonyo -Yusu 'heen, a -mve ni. 'A -ti o, ba =tuu 'o 'a ni bu kɔ 'a ni 'dii 'heen, -ɛ nue, de a -gbe, ε mɔ -hapudɛe ni. ²Ke Nyisva a tetebu -yee po: «Tuu 'o -na bu kɔ -na 'dii 'heen, 'ke 'le 'munvèle 'kwli 'mv.» Tetebu a -gbe, nv- mɔ ye-hetetebu, -v kɔ ke Nyisva, ɔ po 'le de. ³'Lepoode a -gbe, ne- mɔ: «Bia =ni nyu 'o =tuu, -ye -n di kɔ plɔ a bleele, kɔ, -n di po -hvnhlvn -petu, ke nɔ -tvu ke.»

⁴'A mv 'yuo=pli a bunu -me -ye, a ni nu 'le -tɔpl̩ =nv, -i di 'a ni 'yuo=pli yrv 'mv le poo. Kee, ba tɔ =nv, kɔ, ba -hv̩n 'le le, -te Kukonyo 'a -hv̩hva nu.

-Kvannunyu kɔ 'waa nyigblaki 'heen

⁵'A mv -kvannunyu, ba =tuu 'o 'a ni nyigblaki -tɛɛ, -v ni cu 'klɔ -gbo ke. Ba =mve le, 'ke 'le 'a ni 'kli 'bii 'kwli 'mv, 'ke ba nu -kvan -tɛɛ. 'Bia 'baa le

nu, -ye -Yusu 'Klsu, nɔ- aa 'o =tuu. ⁶A ni nu 'le -kvaan -do, 'bia 'bvv 'a mv 'yie =tu, -ε 'we =nɔ nahuin =nv ye, -vv -hva bv pu 'nyree le. Kεε, ba kɔ 'a yiyie, -ε mɔ, 'a mv mɔ -Yusu 'Klsu a -kvannunyuu ni. 'A -ti, ba -hve, 'ke 'le 'a ni =wli 'bii ke, 'ke ba nu -tɔpli =nv, Nyisvaa -hva. ⁷Baa -kvan nu, -ye ba nuo 'le =hapu=wli 'kwli 'mv. A ni po 'le le, -tunahuiin -do a -kvan, nɔ- aa nu, kεε, ke ba po, Kukɔnyɔ -Yusu, nɔ- kɔ -kvan aa nu. ⁸Mɔ -kvannunyuɔ, -hee' -n 'de -kvannunyuɔ, kɔ 'a yiyie, -ε mɔ, =ni nu =hapu-kvan, Kukɔnyɔ -Yusu, nɔ- di -mv 'wio -nyi.

⁹'A mv nyigblakı, ba nu -we 'a ni -kvannunyu =hapude 'mv. A ni 'yvv 'le 'kla -wliye. Ba kɔ 'a yiyie, -ε mɔ, a kɔ 'a ni -kvannunyu 'heen, 'a mv mɔ Nyigblaka =nv, -ɔ ni 'le yakɔ 'mv a nahuiin ni. O -me -ye, o 'ni 'jra -le nahuin 'yi 'mv le.

**Ta-wɔn-tɔpli =nv, Nyisvaa -nyi -a mv, -a di 'mv
'ba, -a 'mv 'o Satan 'hru wlɔn -ha**

¹⁰'Plu 'mv mu -yre, 'n nye 'nt -hva -bo le 'a mv, -ε mɔ: A kɔ -a ni Kukɔnyɔ 'heen, ba -mvɛ, -ε die nu, o 'mv 'a mv 'kli -nyi, -ε nue, o ni ke 'kli 'dɔ. ¹¹Ta-wɔn-tɔpli 'bii, Nyisvaa 'a mv -nyi, ba 'bli kwa. 'Bia 'ba 'bli kwa, -ye ti =nv -kɔ 'yri 'kuo -hvñ a nyigblaka di gblagblu nu, o 'mv 'a mv ye -wɔn, -ye a dio ye gbo 'ni nyra. ¹²'E mɔ -tɛe, tv -gbo, -aa -wɔn, ε 'de -tunahuiin, -a 'ni -wɔn -le ye, kεε, -aa ye -wɔn 'kuo -hvñ, o kɔ 'waa nyigblakı 'heen, -ɔ kɔ gbtgbiyrukłɔ -gbo win ke. -Tɔpli 'bii =nv, -i kɔ 'kli -hvñ, 'ke 'le ye rayri, ni- -aa ye -wɔn. ¹³'A -ti o, -te ε ni le 'mv, ta-wɔn-tɔpli =nv, Nyisvaa -a mv -nyi, ba 'bli kwa, -ε die nu, 'kla-wliye'yıya a -nyrɔwɔ 'bɔ nyre 'o, 'kuo -hvñ 'bɔc 'a mv -tua, a 'muo ye gbo nyra, 'plu a 'mv -wɔn -wɔnwɔn, tv 'mu 'le -we, tv 'bv -we 'le, a 'mu gbo nyra -tɛe.

¹⁴'A -ti, ba -we -wɔn, a 'mv tv a -gbe -wɔn. Ba 'ya -ti a -tɛe a nahuin 'mv. -Ti a -tɛe, i 'we =nɔ 'betiye ye, a klu 'a ni wlawlv ke, -ε die nu, a 'mv -wɔn -we, 'ke ba -wɔn tv a -gbe. Ba 'sii 'o ye, 'ke 'o Nyisvaa ye. 'Bia 'be ni le 'mv, -ye ε 'we =nɔ tawlawlv ye, a pue. Nv-v 'a mv ke ka. ¹⁵Ba po -Yusu a -haputitie =nv, -ee nahuin kegboweenle -nyi. Ba nue, 'ke 'le 'a ni =wli 'bii ke. 'Bia 'ba nye nu, -ye ε 'we =nɔ 'suei ye, a pue, -i 'a mv 'mv -he, 'aa na -tɛe, 'ke 'o Nyisvaa a 'hru wlɔn. ¹⁶Ba 'cipi 'o -Yusu a =wli a yekuole. ε 'we =nɔ ye, -te ba 'nini 'ble wen 'klez ta'wle kwa. Ne- die nu, 'dio =nv, Satan di 'a mv -wɔn le poo, 'ɔ 'nini di 'a mv le 'tv. Mɔ -beti bɔc na po, ta'wle =nv, ε dio 'ni jre. ¹⁷Nyisvaa bɔ waa 'a mv, ε 'we =nɔ 'plvnugble ye, aa 'lu -tu, ε 'mv 'a ni 'lu ke ka. Ba -tue 'lu, kɔ, ba 'ble -we Nyisvaa a winte kwa. Nyisvaa a winte a -gbe, ε 'we =nɔ -hotiplie ye, Nyisvaa a -Hihiuu 'a mv -nyi.

¹⁸'E ni ti, ba da Nyisvaa, 'ke 'le 'a ni =wli 'bii ke. Ba dɔ, -te 'a -Hihiuu 'a mv 'a tɔɔle nu. A ni njmo 'le, ba ni 'o -preele 'mv, a ni sia 'le -we. Ba 'cipi 'o Nyisvaa a dida, 'ke 'o 'a nahuin 'bii a -ta 'mv. ¹⁹Ba da -we Nyisvaa, 'ke 'o 'na -ta 'mv, -ε die nu, -ti 'n di -tu, o 'mui 'mv tɔɔ, 'ni =han hvannu pi, 'mv

-Yusu a -hapvitie =nu po, ti -hi la a ti 'yri, -e -hli la, keεε, ɔ tɔɔ 'kleεε -a mv.
 20-Yusu, nɔ- nu 'mv 'a titieponyɔ 'mv, 'mv nahuin 'a -hapvitie a -gbe pue.
 Ba da Nyisua, -e die nu, 'n̄ -han hvannu pi, 'bia 'nu -hapvitie a -gbe po,
 -e 'we =nɔ ye, -te Nyisuaa 'a -hvihva nu. Ne- 'n kɔ -bo nu, -beti -bo n̄ nɔ -ji
 'mv.

Wlɔnlɛ=gbvugba

²¹Tisikɛ, -cɔ mɔ -a n̄ 'mvnvɛ-dtayu, -cɔ -a n̄ Kukɔnyɔ a -kvan nu -tɛɛ, ɔ
 di 'a mv 'n̄ le, -te 'n nu nɔnunɛ, -e die nu, -tɔpli 'bii, 'nu nu, a 'mui yi. ²²'A
 -t̄i o, 'n nyo 'le 'a mv -wɔn 'n̄ lee, -e die nu, -te -a nu nɔnunɛ, a 'mve yi, ɔ
 'mv 'a mv 'kli -nyi.

²³-A n̄ Bu Nyisua, ɔ kɔ -a n̄ Kukɔnyɔ -Yusu 'Klisu 'heɛɛn, bv -nye 'a mv
 -diayuo 'bii kegboweenɛ. Bu nue, ba nvnvɛ 'mv, kɔ, ba kuo -Yusu 'Klisu
 -wlv ye -tɛɛ. ²⁴Nahuin 'bii, -v 'cipi 'o -a n̄ Kukɔnyɔ -Yusu 'Klisu a 'mvnvɛle,
 Nyisua bɔ nu =nu =hapvdɛ 'mv, 'ke 'le -gbvugbɛkɔ 'kwli 'mv.